

PHILOSOPHIZING WITH ART - VIDEOKONST FÖR ALLA!

En konstpedagogisk handledning för att filosofera med videokonst

Av: Adam Wallenberg och Kalle Brolin



ett studiematerial framställt i samarbete med

SVERIGES KÖNSTFÖRENINGAR

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL 1: BAKGRUND OCH TEORI

- Att filosofera med konst?
- Att filosofera med videokonst?
- Avslutning

DEL 2: PRAKTIK

- Den filosofiska verktygslådan
- Struktur
- Några ord om Dialog
- 6 Sokratiska typer av frågor

DEL 3: OM VIDEOVERKEN

- Ingela Ihrmans "Paddan"
- Knutte Westers "Där gränsen går"
- Larissa Sansour "A Space Odyssey"

DEL 4: MATERIAL

- Frågebank om Frihet, Identitet och Kroppen
- Filosofiska citat om att filosofera
- Filosofiska citat om Frihet
- Om visning av videokonst, och kritisk distans

DEL 5: OM FÖRFATTARNA

DEL 6: LÄS MER

DEL 1: BAKGRUND OCH TEORI

Att filosofera med konst

Under denna pandemi har vi många ställt oss frågor kring livets mening och hur vi ska leva ett gott liv. Vad är normalt? Vad är viktigt, egentligen? Vad är det att vara människa?

Metoden “philosophizing with art” (PwA) har utvecklats av konstpedagog och filosofisk praktiker Adam Wallenberg på Moderna Museet sedan 2015, där skolklasser (4 år upp till 19+) bokar in sig på filosofiska visningar eller workshops varje vecka. Metoden bygger på sokratisk dialog, fenomenologi och även existentiell filosofi. Den här konstpedagogiska handledningen är ett smakprov på hur du kan närma dig ett filosofiskt samtal genom just videokonst. En bok kommer även publiceras på engelska under 2021 av Adam.

Sokrates (ca 469-399 f.Kr) är en viktig gestalt för det som numera kallas för sokratisk dialog. Det sokratiske elementet i “PwA” handlar om att mejsla fram en förståelse av begrepp men också att synliggöra och utmana våra fördomar. Det bygger också på hur Sokrates föreställde sig filosofi (grekiska: kärlek till visdom) som en aktivitet som handlar om att dels få en djupare förståelse och dels att verkligen praktisera filosofin i dialog eller i livet. För varför ska vi filosofera? Enligt Sokrates och många av hans samtida “kollegor” var det en fråga om att leva ett gott liv. Där var den teoretiska förståelsen endast en del av vägen.



Skolan i Aten av Rafael (1509-1511)

Sedan 1980-talet har detta utvecklats till det som på engelska kallas för “philosophical practice” (se länk längre ned). Det sokratiske handlar om att tillgängliggöra filosofin utanför akademien genom att ställa frågor kring teman som är universella och viktiga för att leva ett klokt liv. Sokrates såg sig själv som en barnmorska för att hjälpa människor att föda fram sin inre visdom. Därför är det viktigt att se att det är deltagarna som är filosoferna och samtalsledaren ska därför “sokratiskt” mest hjälpa gruppen komma vidare t ex genom att

navigera processen vidare med frågor eller att hålla en röd tråd. Det handlar alltså inte om att analysera konstverk utifrån konsthistoria eller konstnärens intention, eller att namedroppa filosofer eller svåra begrepp. Allt handlar i det filosofiska samtalet om att på ett så tillgängligt och meningsfullt sätt som möjligt försöka förstå vilka vi är, vad det är att vara människa, vart vi är på väg och varför vi lever - de existentiella och tidlösa frågorna som vi människor behöver brottas med.

Inom den existentiella filosofin betonar man ofta den levande erfarenheten här-och-nu, något vi kan beskriva och närma oss tillsammans i ett filosofiskt samtal. Därför är den fenomenologiska metoden en viktig del i att filosofera med konsten eftersom den så konkret utgår från den inre erfarenheten av "fenomen" (t ex liv, döden, frihet, kroppen, osv), som kan bära på djupare lager av sanning om vad det är att existera. Begrepp som livsvärld, levd erfarenhet och att sätta sina fördomar i parentes ("epoché") är centrala element i metoden. Edmund Husserl sade att när man är fenomenolog börjar man ständigt om från början. Det kan liknas vid ett "Beginners mind" för att citera Shunryu Suzuki. Vi börjar om från början oavsett hur mycket vi tror oss veta säkert eller om vi har mycket fördomar om ett ämne är vi nyfikna på att få syn på dem så vi kan skala av lager som förvränger vår upplevelse av fenomenen. På det här sättet håller vi vår förståelse öppen, levande, dynamisk, i rörelse snarare än statisk. Två av dygderna inom filosofiska samtal är förundran och tvivel, något vi strax återkommer till.

Hur sammanflätar vi det filosofiska samtalet med konst? Vi är här intresserade av vad konstverket kan berätta för oss genom att låta det visa sig och beskriva det. Vad skulle till exempel frihet kunna vara, i mötet med just det här konstverket för oss just i det här ögonblicket? Det är både närvaro i den estetiska upplevelsen och samtidigt en form av meningsskapande förståelseprocess, två parallella rörelser som korsbefruktar varandra. För att närma sig det filosofiska behöver vi se det som en böljande process som inte enbart handlar om ett analytiskt-rationellt tänkande, eller där vi ska bedöma processen utifrån vad vi kom fram till. Det är själva rörelsen och stämningen i att möta det filosofiska som är det centrala. Det gäller alltså att ge sig hän till processen och icke-vetandet.

Att filosofera med videokonst?

För att närma sig dessa videoverk, men även konstverk överhuvudtaget, brukar oftast ett tema vara utgångspunkten. För dessa tre filmer har vi valt begreppen "Frihet", "Identitet" och "Kroppen". När vi såg videoverken upplevde vi att dessa tre begrepp går att utforska i dialog med alla tre konstverken. Utifrån dessa teman kan man sedan förbereda egna frågor som blir ett "ankare" för att undvika ett för associativt flöde som kan dra i för spretiga riktningar och därmed tappa både en möjlighet till att filosofera och skapa en dialog med verket och gruppen. De tre video verken som vi valt ut ses här som en spegel av oss själva och hur vi lever, ett fönster eller en port in i det okända. Metoden är alltså en möjlighet att skapa dialog med konstverket och med gruppen med filosoferandet som ingång.

Avslutning

Att filosofera med konsten är ett sätt att "aktivera" konstverket där det vi skapar, bygger, skulpterar fram eller producerar (grekiska: poesis) är förståelsen eller insikterna, medan egenvärdet (grekiska: praxis) ligger i själva processen som i sig kan vara meningsfull. Att filosofera med konsten får inte bli instrumentellt även man lätt kan vilja forcera fram nya intressanta svar på frågorna är det själva samtalet som är i fokus. Att bara få vara med frågorna snarare än att pressa fram svar påverkar processen och blir en frizon i dagens "poesis-betonade" samhällsklimat. Så, lägg tonvikten vid att låta konstverket berätta något om temat genom frågorna och följ med denna spännande process tillsammans! Och för att hitta teman och frågor från andra konstverk än i det här programmet sätter bara fantasin gränserna. Lyssna på konstverken och på varandra. Kanske kan ni se det som en kontemplativ handling att föra in det filosofiska in i videoverket.

Del 2: PRAKTIK

Så, vad innebär det egentligen att filosofera? Kanske är det omöjligt att fånga i sin helhet. Att försöka svara på den frågan kallas för meta-filosofi. Nedan kommer vi gå in mer i den praktiska delen. Vi delar därför upp metoden i två spår: hur vi filosoferar och strukturen för dialogen.

Den filosofiska verktygslådan

För att sätta själva aktiviteten att filosofera i fokus kan vi här prata om “för-filosofiska dygder”. Aristoteles (384-322 f.Kr) utvecklade dygdetiken, där den gyllene medelvägen förespråkades när man odlade egenskaper i sig själv så som godhet, omtanke, mod, osv. I metoden “PwA” är det snarare de byggstenar som utgör den filosofiska rörelsen som Adam upptäckt under sina år som filosofisk praktiker med olika åldrar i olika sammanhang. Här kommer vi bryta ned några av de viktigaste “dygderna” men istället kalla de för verktyg. Ni kan använda dem för att öva er själva som samtalsledare eller presentera dem innan samtalet för att visa på vad vi ska göra när vi filosoferar tillsammans. Istället för att förklara exakt vad varje verktyg är och hur ni kan använda det vill vi ge några nyanser som ingångar som vi hoppas kan inspirera er att själva tolka och utforska verktygen i just era konstföreningar.

1) LYSSNANDE

(aktivt, närvaro, eftertänksamhet, undersökande, nyfikenhet, gemenskap “vad kan vi förstå tillsammans?”)

2) BEGREPPSANALYS

(mejsla, kärnan, beskriva, definiera, tolka, göra distinktioner, förtydliga, jämföra, klarhet)

3) UTMANA MED FRÅGOR

(t ex 6 sokratiska frågor, se nedan)

4) URSKILJNINGSFÖRMÅGA

(Är det sant, klokt eller rätt? Vad är viktigt här? Varför? Värdera, omdömeskraft, arketyper “svärdet”)

5) META-PERSPEKTIVET

(undvik fokus vem som säger vad, fokus på vad ni upptäcker som grupp, själv-distans, transpersonellt, själv-kritik)

6) FÖRUNDRAN

(öppenhet, nyfikenhet, rörlighet eller plasticitet, "nybörjar sinnet")

7) TVIVEL

(att tänka motsatsen, öppenhet för att tänka annorlunda, pausa sina bestämda åsikter och fördomar, vara beredd att ompröva sina idéer)

Strukturen

1. Inledning

Som konstpedagog eller filosofisk samtalsledare är det viktigt att inledningsvis presentera verktygen och filosofin i lugn och ro för att väcka intresse och låta nyfikenheten få fäste tidigt. Ni ska alltså filosofera tillsammans och fokusera på temat genom att ställa frågor och undersöka på djupet. Att det här handlar om gruppen och inte är någon intellektuell hjärngympa är viktigt att förmedla så det känns mer "på riktigt". Det ska kännas tillgängligt och tydligt vad ni ska göra, men också att det är relevant för gruppen. Presentera de filosofiska dygderna som "verktygslådan" gruppen har med sig in i det filosofiska samtalet med konsten.

2. Se konstverket & Filosofera med konsten

För att filosofera med videoverken är det bäst att du ställer några inledande frågor (se uppvärmningsfrågor nedan) innan alla ser verket eftersom själva samtalet sker efter att ni suttit i tystnad en stund och sett det. Börja alltså med en kortare bildanalys (färger, former, känsla, osv) för att skapa kontakt med verket och se detaljer. Var utspelar sig filmen? Hur känns filmen i kroppen? Vilka är med i filmen? Osv. Se filmen en stund med dessa frågor och lyssna sedan vad alla kände och såg.

Gå sedan vidare till att börja filosofera med konsten genom att lyfta temat och sedan ställa frågor kring det. Om det är en större grupp är det alltid bäst att dela in i mindre grupper

med olika frågor som ni förberett (se banken nedan). När ni bestämt vilket tema ni vill lyfta och vilken eller vilka frågor ni vill ställa till konstverket säger ni dessa och ser verket igen i tystnad. Då är det viktigt att alla har på sig de filosofiska glasögonen innan ni ser verket för en andra gång.

De kan sedan dela i en runda med inspel från de andra eller så lyssnar ni bara och tar in. Glöm inte att knyta allt ni gör till konstverket genom att repetera vad ni sett och ställa frågor kring det! Om ni filosoferar med barn är det viktigt att du ställer mer frågor till gruppen och är lite mer aktiv som samtalsledare. T ex: Vem är fri i filmen? Varför det? Har ni känt er så någon gång? Är paddan fri? Varför? Vad gör så man blir fri? Är djur mer eller mindre fria än människor? Är barn friare än vuxna? Osv.

3. Meta-samtal

För att fånga upp processen och ha en gemensam utandning där ni skördar processen avslutar vi med ett meta-samtal. Ställ frågor som: Vad gjorde vi? Vad upptäckte vi? Vilka frågor fastnade vi för? Vad tar vi med oss härifrån? Hur var det att filosofera med konsten? Osv.

Man kan ta en stund i sina grupper och sedan be alla dela något som grupp. Om det är en mindre grupp som filosoferar kan man dela det man vill individuellt i en runda. Kanske tar vi med oss nya frågor? Nya perspektiv? Vad kändes meningsfullt? Ni kan också se filmen i tystnad en sista gång och låta er filosofiska upplevelse få smälta.

Några ord om dialog

Värdet av dialog går inte att underskatta när vi filosoferar på det här sättet. För att få inspiration och göra den här metoden levande utifrån dina intressen rekommenderar vi dessa filosofer och sammanfattar kort några drag i deras filosofi kring dialog.

Martin Buber (1878-1965): Jag-och-du/Jag-och-Det, Boken "dialogens väsen", betraktare/delaktig, det äkta mötet, mer än bara prat/det verbala, vi skapar varandra

Emmanuel Lévinas (1906-1995): Mötet med den Andre, det Egna och, det allmänna och "annanhet", ansiktet, sprickan får inte slutas, språk, empati och etik

Viktor Frankl (1905-1997): Självtranscendens, att rikta sig ut mot världen och skapa levande möten, att ge av sig själv, vi upptäcker mening, dialog med livet genom frågor, livet ställer frågor till oss

6 Sokratiska typer av frågor

Som samtalsledare i filosofiska samtal inspireras vi av Sokrates och hur han leder samtalet vidare genom hans lyhördhet för behov av klargörande, motsägelser eller annat som bör lyftas av samtalsledaren för att utmana gruppen och hjälpa dem att filosofera. Sättet han gör detta är genom konsten att ställa frågor. Vi har delat in detta i sex olika kategorier som du kan öva på i dina samtal. Genom att göra ökar ni chanserna för att den filosofiska halten kan växa fram i samtalet på ett givande sätt.

1. KLARGÖRANDE

Hjälp deltagarna att tänka mer exakt på vad de säger, tänker eller frågar. Vilka koncept gömmer sig bakom deras argument? Det handlar om klargörande frågor som hjälper gruppen att få syn på distinktioner, hålla en röd tråd, ge förtydliganden, utveckling av påståenden eller ge konkreta exempel, osv. Hjälp varandra att nå djupare genom att berätta mer och utveckla vidare!

Varför är det så?

Vad betyder det?

Kan du utveckla?

Hur relaterar det till det vi pratat/pratar om?

Vad är dess natur?

Vad vet vi hittills/redan om detta?

Kan du ge mig ett exempel?

Menar du x eller y?

Kan du upprepa (så vi alla förstår)?

Varför tänker du/vi så?

Vad är kärnan i x?

Kan du förklara så att alla förstår? (om komplicerat begrepp, eller otydligheter)

2. ANTAGANDEN OCH NORMER

Vilka antaganden, normer eller förutfattade meningar, som deltagarnas idéer, argument, etc bygger, kan vi upptäcka tillsammans? Det här är en av huvudingredienserna i ett filosofisamtal: att synliggöra och utmana antaganden/normer i en undersökande gemenskap!

Du verkar anta att x? Varför?

Hur kommer det sig att du antar x?

Kan du förklara varför, hur, när, etc x?

Kan vi bekräfta detta på något sätt?

Kan vi motbevisa detta antagande på något sätt? I såna fall, hur?

Vad skulle hända om...?

Håller du/ni med om att x eller inte?

Varför tänker vi/gör så egentligen?

3. ANLEDNINGAR

Istället för att bara acceptera vad som sägs hela tiden, utmana argumenten då de oftast ej är självklara i sig själv. Vi använder oss ofta av argument utan att ha tänkt igenom dem eller att någon utmanat dem, eller ibland saknar vi argument utan att vi vet om det. Ibland har vi goda argument om vi bara tänker efter. Här är en chans att utmana och utmanas!

Varför är det så?

Hur kommer det sig?

Kan du visa hur det hänger ihop?

Kan du ge mig ett exempel på varför?

Vad är orsaken till detta?

Vilka är dina/våra argument?

Är våra argument bra/tydliga/rimliga nog?

Kan vi hitta något sätt att tänka tvärtom?

Finns det några motargument?

Varför sker x?

VARFÖR? (tål att upprepas många gånger under ett filosoficafé)

Finns det något argument som stärker detta?

Enligt vem är det så?

Varifrån kommer det argumentet?

4. PERSPEKTIV

De flesta argument vi använder kommer ofta från en position eller ett perspektiv. Attackera perspektivet genom att utmana med frågor. Visa att det kan finnas fler perspektiv, kanske vissa som är lika rimliga, eller vissa som är rimligare, relevanta eller mer intressanta. Att vara generös med sina egna perspektiv och fördomar är oftast positivt för gruppens process, snarare än att vara rigid och statisk i sin uppfattning om hur saker och ting är.

Ett annat sätt att titta på det är... verkar det rimligt?

Kan vi hitta fler sätt att förstå/se detta på?

Kan någon se det här på ett annat sätt?

Varför är det nödvändigtvis så?

Vad är skillnaden mellan x och y (perspektiv)?

Varför är x bättre än y?

Hur många tycker att x är bättre/sämre än y? (räck upp hand) Varför?

Vilka är styrkorna och svagheter med x (respektive y)?

Hur är x och y lika?

Vad skulle x säga om det?

Hur skulle det vara om vi jämförde x med y?

Hur skulle vi kunna titta på det här från ett annat perspektiv?

5. KONSEKVENSER

Fördjupa implikationer och konsekvenser. Vilka konsekvenser får våra argument (t ex tänk om x...). Är det rimliga, relevanta eller viktiga konsekvenser, vart för de oss? Vad händer t ex när argument och perspektiv sätts i relation till framtiden i form av tankeexperiment?

Vad skulle då hända?

Om alla gjorde så, hur skulle det bli?

Vilka är konsekvenserna av att anta det/om vi antar det?

Hur påverkar x, y/oss/frågan?

Varför är x viktigt?

Vilket är den bästa/sämsta konsekvensen av x? Varför?

6. META-FRÅGOR

Vi kan sätta ett meta-perspektiv på frågor i sig redan innan och under samtalet och inte bara i slutet av dialogen (meta-samtal). Vi får syn på varför vi ställer frågan, dess problem och möjligheter, brister, antaganden och hur den hänger ihop med grundfrågan eller temat. En viktig del av själv-kritik och själv-distans samt kvaliteten av ett transpersonellt samtal som betonar det kollektiva i processen.

Varför är den frågan viktig?

Varför frågar vi oss detta?

Varför tror du/ni jag frågar detta?

Verkar det rimligt/relevant/viktigt det vi frågar oss nu? Varför/Varför inte?

Vad kan vi ha missat?

Vad mer kan vi fråga oss?

Vad betyder själva frågan?

Vad säger den frågan om oss?

Hur hänger de frågorna ihop med varandra?

DEL 3: OM VIDEOVERKEN

Film #1: Paddan, av Ingela Ihrman. Konstvideo, 4.16 min (2013)



I videon Paddan ser vi på medan en padda lika stor som en människa kämpar sig fram över olika gymnastikredskap i en gymnasal. Det går långsamt. Det verkar vara väldigt jobbigt, och svårt för paddan att lyckas med de olika övningarna. När konstnären berättar om sin film brukar hon mest bara säga att det är hon som finns inuti paddan, resten får publiken själva känna sig fram till.

Konstnären, Ingela Ihrman, arbetar bl.a. med att konstruera bärbara skulpturer, eller dräkter, i vilka hon själv kan agera ut olika scenarier i performances. Hennes dräkter lånar sina former från djur och växter. Dräkterna är utförda med stor hantverksskicklighet, och med genomtänkta materialval.

Uppvärmningsfrågor:

Vem är det där? Hur stor är hon? Var är hon nånstans? Känner ni igen en sådan plats? Vad gör hon för nåt? Är det en riktig padda? Hur syns det, tycker ni? Hur har hon gjort paddan

tror ni? Varför brukar vi göra gymnastik? Varför gör paddan gymnastik? Hur känns det för paddan att göra gymnastik? Varför har hon/konstnären klätt ut sig till en padda?

Övriga teman: Normer, ideal, passa in-sticka ut, gå mot strömmen, vara sig själv, misslyckas/lyckas, djur-människa...

Film #2: Där gränsen går, av Knutte Wester. Konstvideo, 5.39 min (2016)



I videon Där gränsen går följer vi med en haltande pojke som visar oss runt på en gård någonstans på den svenska landsbygden. Pojken pekar ut var gränsen runt gården går. Han berättar att han inte kan gå utanför denna gräns, för då kan han bli upptäckt och hämtad av polisen. Pojken håller sig gömd på den här gården, förstår vi, men det berättas inte varför. Vi vet inte varför han haltar, var han kommer ifrån, varför han gömmer sig, eller varför han inte får lov att gå över den osynliga gränsen. Men gränsen är väldigt tydlig, den går precis där pojken pekar.

Konstnären, Knutte Wester, arbetar bl.a. med skulptur, och med film. Motiven till hans konstverk växer fram ur olika möten med barn i utsatta situationer, t.ex. barn som befinner sig på flyktingförläggningar eller barnhem. Konstverken och konstnären solidariserar sig med dessa barn, lyssnar till deras berättelser och förmedlar en bild av mötet med dem.

Uppvärmningsfrågor:

Vem är det som går där? Hur går han, hur tar han sig fram? Var är han nånstans, vad ser det ut som? Vad är det han visar oss? Var finns konstnären, han som håller i kameran? Hur kan han veta att pojken var gömd där tror ni? Varför visar pojken oss detta tror ni? Varför får han inte gå utanför gränsen, varför får han inte lämna bondgården? Varför är han där på gården och gömmer sig? Varför haltar han? Vad finns det mer för gränser som vi inte får gå över som vi själva vill?

Övriga teman: Gränser, gränstillstånd, limbo, liminalitet, frihet, osynligt-synligt, rätten till "liv", värdighet, mening...

Film #3: A Space Exodus (Utvandring i rymden), av Larissa Sansour. Konstvideo, 5.52 min (2008)



I videon A space exodus ser vi en kvinna, som är konstnären själv, i en astronautdräkt. Hon går några steg på månen och lämnar efter sig både fotspår och en flagga från landet Palestina. Senare i videon ser vi henne sväva tyngdlös i den tomma rymden, medan vi hör musik (en vals av Strauss). Kvinnan ser glad ut, bakom glaset i rymdhjälmen. Utifrån filmens titel och planterandet av flaggan anar vi att hon har hittat en plats där Palestinier kanske skulle kunna starta en koloni och bosätta sig - i en tyngdlös fantasi.

Larissa Sansour arbetar här med välkända symboler och symboliska handlingar, t.ex. flaggor som symboler för nationer, och planterandet av en flagga som en symbolhandling för att säga: "denna plats tillhör nu oss". Konstnärens arbetsmetod är re-mixen. Välkända scener från när amerikanska astronauter första gången landade på månen kombineras med en likaledes ikonisk scen ur en spelfilm, '2001 ett rymdäventyr' av regissören Stanley Kubrick. Hon byter också ut den amerikanska flaggan i månlandningen mot den palestinska, och ändrar därmed betydelsen och berättelsen från den ursprungliga scenen, samtidigt som hon också kommenterar dess symboliska funktion.

Uppvärmningsfrågor:

Vem är det där? Var är hon nånstans? Vad gör hon för nåt? Vad har hon tagit med sig till månen? Vad händer efter att hon har stuckit fast flaggan där? Är hon i rymden på riktigt? Var har hon filmat detta tror ni? Var kommer hon ifrån? Var känner hon sig hemma? Och varför är hon nu här på månen? Vilka är det annars som brukar landa på månen? Vad betyder det att ställa en flagga på månen, varför gör någon så? Kvinnan ser glad ut, bakom glaset i rymdhjälmen. Varför är hon glad? Hur känns det att vara tyngdlös?

Övriga teman: Rymden, hemma-hemlöshet, gränstillstånd, tyngdlöshet, svävande, fantasins kraft, tillhörighet, nationalism, drömmar...

DEL 4: MATERIAL

Frågebank – frihet, identitet och kroppen

Vad är frihet?

Har vi en fri vilja?

Vad är ofrihet?

Varför är frihet viktigt?

Är den personen mer fri? Varför?

Blir vi mer eller mindre fria i vårt samhälle?

Är frihet och ansvar motsatser eller inte?

Vad är skillnaden på fake frihet och frihet på riktigt?

Vad gör oss fria?

Är vi ofria? Varför i så fall?

Är frihet att få göra som man vill?

Vad ger oss friheten att verkligen vara oss själva?

Vad gör oss mindre fria?

Hur uppstår frihet?

Är vi fria eller inte? Kom på exempel

Är frihet viktigt? Varför?

Har vi en fri vilja?

Blir man mer fri om man tar ansvar? Kom på argument både för ja och nej!

Vad är identitet?

Vad gör så man blir den man är?

Kan man ha flera identiteter? Varför?

Hur förändras vår identitet?

Vad är skillnaden mellan personlighet och identitet?

Är vi samma person hela livet?

Spelar vi roller? Varför då? Måste man det?

Hur påverkar kroppen identiteten?

Finns det ett inre, sant jag?

Spelar det yttre någon roll för den vi är?

Kan man finnas på nätet, utan sin kropp?

Vad innebär det att vara äkta, på riktigt eller sann mot sig själv?

Är det viktigt att vara i sin kropp? Vad betyder det?

Vad händer med vår känsla för kroppen när vi är så digitaliserade?

Varför är människor så ytliga ibland?

Hur mycket påverkas livet av vilken kropp man har?

Hur viktig är kroppen för hur vi ser på oss själva?

Vad spelar kroppen för roll i vårt samhälle?

Skulle vi ha samma identitet även om vi bytte kropp?

Bestäms vår identitet av vår kropp?

Hur påverkas vår kropp av grupstryck eller relationer generellt? Varför?

Hur mycket kan vi forma oss själva egentligen?

Är meningen med livet att förverkliga sig själv?

Kloka ord från filosoferna

De här citaten har Adam samlat ihop för att inspirera både er och för att nämna under era filosofiska samtal som ingångar i att filosofera snarare än att lära sig om filosofi.

“Filosofi är inte en lära utan en aktivitet.” - Ludwig Wittgenstein

“Det oreflekterade livet är inte värt att leva.” - Sokrates

“Jag vet endast att jag inte vet någonting.” - Sokrates

“All sann filosofi börjar i förundran” - Aristoteles

“Tvivel är visdomens ursprung.” - René Descartes

“När vi filosoferar tinar vi upp frusna begrepp.” - Hannah Arendt

“För att kunna fråga måste man vilja veta, det vill säga veta att man inte vet.” - Hans-Georg Gadamer

“Att höra till varandra betyder alltid också att kunna höra på den Andre.”
- Hans-Georg Gadamer

“Uppmärksamhet är den mest sällsynta och renaste formen av generositet.” - Simone Weil

“I ‘nybörjarsinnet’ finns det många möjligheter, i expertens sinne finns det få” - Shunryu Suzuki (se japanskt zen-uttryck “sho-shin”, eng: beginners mind”

“Undersökningsmetod: Att så snart man har tänkt något undersöka på vilket sätt motsatsen är sann.” - Simone Weil

“När du filosoferar måste du ständigt vara beredd att ändra den riktning du rör dig i.” - Ludwig Wittgenstein

“Att tänka är inte att återge livet, utan att förvandla och påverka det.” - Gilles Deleuze

“In the work of art the truth of an entity has set itself to work. ... Some particular entity, a pair of peasant shoes, comes in the work to stand in the light of its being. The being of the being comes into the steadiness of its shining. The nature of art would then be this: the truth of being setting itself to work.” - Martin Heidegger

“Utan tvivel blir man inte klok.” - Tage Danielsson

Några filosofiska citat om frihet

”Människan föds fri, ändå är hon överallt i bojor” - Rousseau

”Människan är dömd att vara fri, för när hon väl kastas in i världen har hon ansvar för allt hon gör...” - Jean-Paul Sartre

”För att bli fria måste vi vara slavar av lagar” - Cicero

“Every human being is an artist, a freedom being, called to participate in transforming and reshaping the conditions, thinking and structures that shape and inform our lives.” - Joseph Beuys

”Most people do not really want freedom, because freedom involves responsibility, and most people are frightened of responsibility.” - Sigmund Freud

Om visning av videokonst, och kritisk distans

Dramatikern Bertolt Brecht skrev och regisserade sina pjäser med utgångspunkten att publiken skulle kunna använda dramat som bas för en kritisk diskussion om det som pjäsen handlade om - medan pjäsen utspelades framför dem. Det kritiska tänkandet om pjäsens innehåll skulle inte ske efteråt, som en eftertanke, utan skulle vara dramats huvudsyfte. För att detta skulle vara möjligt behövde pjäsen framföras på ett sådant sätt att publiken inte uppslukades av berättelsen och glömde sig själva. Publiken fick inte glömma att de var på en teater, och satt framför ett konstruerat skådespel. Detta kunde uppnås genom t.ex. onaturligt skådespeleri, styltade repliker, att skådespelare plötsligt talar direkt till publiken och inte låtsas som att publiken inte är där, eller att pjäsens själva konstruktion kommenteras direkt i pjäsen.

Vi kan jämföra detta med att gå på en biograf för att se film. Där råder det motsatta idealet: biodeuken är så stor att den fyller hela vårt synfält, ljudet från filmen omger oss och överröstar alla andra ljud omkring oss, ingen sitter och kommenterar filmen eller diskuterar den medan den pågår, biofåtöljerna är mjuka och vi sjunker lätt ner i dem för två timmars eskapism. Vi kan såklart diskutera en film vi sett, utifrån hur vi minns den efteråt, med lite kritisk distans. Men medan vi sitter framför filmen på en biograf är det svårt att komma ihåg oss själva och vår position, det är svårt att bibehålla en kritisk distans. Det är så situationen och lokalen är konstruerade.

Men hur ser vi på film, och på videokonst, på en konstutställning? Hur är visningssituationen konstruerad? Jo en konstvideo kan visas på en plattskärm i ett upplyst rum, eller med projektor i ett mörkt rum, eller som en installation där hela rummets konstruktion är en del av konstverket. När vi ser en videofilm på en plattskärm i ett ljust rum är det lätt att hålla en kritisk distans till filmen, situationen är inte konstruerad för att vara uppslukande. En konstvideo projicerad i ett mörkt rum är oftast inte i ett lika stort format som på en biograf, och publiken kan se videon stående, eller sittande på en enkel bänk utan ryggstöd. Publiken kan komma in i videon nästan i mitten, och ser den inte nödvändigtvis från början till slut utan kanske snarare från mitten tills den gått ett varv och vi är tillbaka där vi började titta. Eller så ser publiken ett litet utsnitt ur videon, och när det känns färdigtittat bryter publiken upp och går vidare till nästa konstverk i utställningen. Vårt tittande på en konstvideo störs alltså även av hur andra i publiken kommer och går.

Så själva visningssituationen bidrar till att skapa en viss distans. Vad gör vi som publik då med denna distans, och vad menas egentligen med kritisk distans? Det låter ju inte så trevligt, att stå där och vara kritisk till konsten, och distanserad? Jo, med kritisk distans menas egentligen bara att det finns ett utrymme för publiken att fundera över vad det är vi ser på, och att göra en tolkning av det vi ser. Publiken blir på ett sätt medskapare, iallafall kan vi i publiken vara med och bestämma vad konstverket handlar om, för oss, och sätta det i relation till våra egna erfarenheter. Och iom. den kritiska distansen så kan allt detta ske medan vi tittar på konstverket, inte bara efteråt när vi försöker återkalla vår upplevelse av ett uppslukande verk (som efter en biofilm).

Vi kan också kalla det för att det finns ett utrymme för att filosofera med konsten.

DEL 5: OM FÖRFATTARNA

Kalle Brolin

Är konstnär och arbetar i sina videoverk med montage av insamlade och inspelade bilder av två industrier med stor betydelse för forlandet av Skånes landskap och kultur: kolgruvorna och sockerbruken. Montagen utgör försök att genom placeringen av två bilder bredvid varandra - inte sammansmälta i collage utan parallella - hos betraktaren framkalla en tänkt tredje bild emellan de två som presenteras. Det är arbetet med denna bild, hur den kan framkallas och vad den skulle kunna säga oss, vilken stämning den bär, vilken historia den förmedlar, som utgör kärnan i samtliga dessa verk.



Kalle Brolin arbetar därutöver som lärare på olika konstskolor, skriver om konst i dagspress, tidskrifter och böcker, samt curerar ibland utställningar och videoprogram. Sedan tio år tillbaka presenterar han videoprogram i en solcellsdriven utomhusbio, Sunshine Socialist Cinema. Experimentet med denna bio är att från första början definiera bions egen ideologi, och därefter låta denna ideologi styra alla val som görs, så att det därefter så långt möjligt ska vara bion själv som talar och agerar, ibland också i strid med önskningarna hos de konstnärer som arbetar med bion. Vilka filmer som visas, hur de presenteras, var de visas och i vilka samarbeten, hur filmerna diskuteras med publiken och utifrån vilka utgångspunkter, hur bions ekonomi fungerar, hur bions estetik ser ut - alla beslut om detta och alla val görs utifrån den ursprungliga definitionen av 'vem' bion är. Jämför med hur en karaktär agerar utifrån sin definierade personlighet i en roman eller i ett filmmanus?

Adam Wallenberg

Har studerat filosofi på Södertörns högskola och arbetar aktivt sedan 2013 som filosofisk praktiker, konstpedagog, lärare och konstnär inriktad på existentiell filosofi, fenomenologi, social praktik, community art m.m. Adam utvecklade metoder inom "filosofi med barn" på förskolan Filosofiska 2013-2015 och sedan dess utvecklar han den filosofiska inriktningen inom konstpedagogiken på



moderna museet (2015-) där han även drev det existentiella projektet "Konstmuseet som Katedral" (2015-2016) riktat mot unga vuxna. Adam är projektledare för samarbetet mellan Svenska Sällskapet för Filosofisk Praxis och ABF för att bygga upp ett nätverk av Filosoficaféer på bibliotek i Sverige öppna för alla som vill mötas och filosofera i dialog utan förkunskaper i filosofi. Det finns i dagsläget runt 20 aktiva bibliotek runtom i Sverige.

Idag arbetar Adam även med filosofiska processer, existentiella perspektiv och konstpedagogik i relation till offentlig konst på ArtPlatform AB och är även sedan några år tillbaka återkommande gästlärare på Konstfack, Carl Malmstenskolan, på waldorfskolor samt utbildar i filosofisk praxis i olika sammanhang.

DEL 6: LÄS MER

Ingela Ihrman

www.ingelaihrman.com

Knutte Wester

www.knuttewester.com

Larissa Sansour

www.larissasansour.com

Sunshine socialist cinema

<http://sunshinesocialist.org>

Adam Wallenberg

www.amon-art.com

Svenska Sällskapet för Filosofisk Praxis

www.filosofiskpraxis.org

Sällskapet för Existentiell Psykoterapi

www.sept.nu

ArtPlattform AB

www.artplattform.se

Moderna Museet

www.modernamuseet.se

Internationell sida för filosofisk praxis

www.philopractice.org/web/

Kontakta oss

...och kontakta gärna Adam och Kalle för frågor, synpunkter eller om ni vill dela era erfarenheter samt få vidare vägledning eller inspiration kring videokonst eller att filosofera med konst!

Adam: adam.wallenberg@gmail.com

Kalle: kabrolin@gmail.com

Lycka till med era filosofiska samtal!

/Adam och Kalle